Anayasa Mahkemesi Birinci Bölüm – B. No: 2019/25947 (20.05.2026)

Karar metni resmî kaynaktan aktarılmıştır; heyet, raportör ve vekil adları derlemeye alınmamıştır.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

(Başvuru Numarası: 2019/25947)

Karar Tarihi: 20/5/2026

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, iş gücü kaybına ilişkin raporun yeniden düzenlenmesi sonucunda maluliyet aylığının kesilerek sigortalıya borç çıkarılması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 25/7/2019 tarihinde yapılmıştır. Komisyon; mülkiyet hakkı dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan hakka ilişkin şikâyetin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

4. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucunun babasına (muris) 8/5/2002 tarihinde, devlet hastanesinden çalışamaz durumda olduğuna dair rapor verilerek 17/7/1964 tarihli ve 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 53. maddesi gereğince 1/7/2002 tarihinden itibaren malul aylığı bağlanmıştır. Murisin 16/12/2006 tarihinde yapılan kontrol muayenesinde çalışma gücünü 2/3 oranında kaybetmediği tespit edilerek Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı (SGK) Tedavi Hizmetleri ve Maluliyet Dairesi Başkanlığı tarafından malul aylığı 1/1/2007 tarihinden itibaren kesilmiştir.

7. SGK 11/2/2008 tarihinde murise yazı yazarak 1/1/2007 ile 24/12/2007 tarihleri arasında malul aylığının fuzulen ödendiğini, fuzulen ödenen toplam 7.030,21 TL'nin tarafına borç kaydedildiğini belirtmiş, iadesini talep etmiştir.

8. Muris kontrol muayenesi sonucu düzenlenen rapora itiraz etmiş, Sosyal Sigorta Yüksek Sağlık Kurulu (Yüksek Sağlık Kurulu) tarafından yapılan inceleme sonucunda 29/4/2008 tarihinde murisin çalışma gücünü 2/3 oranında kaybetmemesi nedeniyle malul sayılamayacağı yönünde karar verilmiştir.

9. SGK tarafından muris aleyhine yersiz ödendiği iddia edilen aylıkların tahsili istemiyle icra takibi yapılmış, muris bu takibe itiraz etmiştir. İtiraz sonucu icra takibi durmuş, bu kez de SGK 17/9/2008 tarihinde İstanbul Anadolu 17. İş Mahkemesinde (Mahkeme) itirazın iptali davası açmıştır. Muris, SGK aleyhine işlemin iptali ve maluliyet aylığının tekrar bağlanması istemiyle karşı dava açmış; dava dilekçesinde 506 sayılı Kanun'un 53. maddesinin (b) bendine göre malul aylığı bağlandığını, kazanılmış hakkı bulunduğunu, kuruma karşı hilesinin bulunmadığını, çalışma gücünü 2/3 oranında kaybettiği hâlde maluliyet aylığının kesilmesinin hukuka aykırı olduğunu, 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun yürürlüğe girdiği 1/10/2008 tarihi itibarıyla dahi

malullük aylığını hak ettiğini ileri sürmüştür.

10. Başvurucunun babası muris 20/8/2010 tarihinde vefat etmiştir. Murisin açtığı davaya diğer iki mirasçısı ve başvurucu; miras bırakana ölüm tarihine kadar ödenmeyen malul aylığı alacağının ödenmesi talebiyle davayı ıslah ederek davaya devam etmiştir.

11. Mahkeme, Adli Tıp Kurumu 3. Adli Tıp İhtisas Kurulundan (İhtisas Kurulu) rapor almış; 30/1/2012 tarihli raporda murisin yaşına göre %78 oranında meslekte kazanma gücünü kaybettiğinin tespit edildiği, maluliyet başlangıcının ise 2/5/2001 olarak belirlendiği belirtilmiştir. Mahkeme alınan bilirkişi raporu doğrultusunda 27/3/2014 tarihinde asıl dava yönünden davanın reddine, karşı dava yönünden davanın kabulüne karar vermiştir. Mahkeme, gerekçesinde İhtisas Kurulundan alınan rapora değinerek başvurucunun murisinin malul sayılamayacağına dair işlemin hukuka aykırı olduğunu ve yersiz ödeme yapılmadığını değerlendirmiştir.

12. SGK vekili, Mahkemece hatalı bilirkişi raporu doğrultusunda karar verildiği gerekçesiyle temyiz kanun yoluna başvurmuştur. Yargıtay 24/10/2014 tarihinde temyiz incelemesi sonucunda Yüksek Sağlık Kurulu ile İhtisas Kurulu raporları arasında ortaya çıkan çelişkinin giderilmesi için Adli Tıp Kurumu Genel Kurulundan rapor alınması gerektiğini belirterek anılan kararın bozulmasına karar vermiştir.

13. Mahkeme, bozma kararına uyarak yaptığı yargılamada Adli Tıp Kurumu Genel Kurulundan (Genel Kurul) rapor almıştır. 14/5/2015 tarihli raporda murisin beden çalışma gücünün 2/3'ünü kaybetmemiş olduğundan malul sayılamayacağı belirtilmiştir.

14. Mahkemece başvurucu vekilinin Genel Kurul raporuna itirazları üzerine yeniden rapor alınmasına karar verilmiştir. Mahkeme ilk tahsis işlemi yapıldığı tarih itibarıyla yürürlükte olan 506 sayılı Kanun'un 53. maddesine göre murisin çalışabilir durumda olup olmadığı, 5510 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği 1/10/2008 tarihi itibarıyla 25. maddesi gereğince %60 oranında çalışma gücünü kaybedip kaybetmediği hususunda rapor alınmasına karar vermiştir.

15. Genel Kurul tarafından düzenlenen 24/12/2015 tarihli raporda murisin çalışma gücünün en az %60'ını kaybetmemiş olması nedeniyle malul sayılamayacağı belirtilmiştir. Raporda meslekte kazanma gücü kaybı ile beden çalışma gücü kaybının ayrı kavramlar olduğuna, aralarında bağlantı olmadığına dikkat çekilmiş; murisin 11/10/2008 tarihli ve 27021 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Çalışma Gücü ve Meslekte Kazanma Gücü Kaybı Oranı Tespit İşlemleri Yönetmeliği ile 3/8/2013 tarihli ve 28727 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Maluliyeti Tespit İşlemleri Yönetmeliği kapsamında çalışma gücünün en az %60'ını kaybetmemiş olduğu ve malul sayılamayacağı vurgulanmıştır.

16. Mahkeme 26/5/2016 tarihinde asıl dava yönünden davanın kısmen kabulüne, itirazın iptaliyle takibin devamına, icra inkâr tazminatı yönünden reddine, karşı dava yönünden ise davanın reddine karar vermiştir. Tarafların kararı temyiz etmeleri üzerine Yargıtay, davalı İdare tarafından 5510 sayılı Kanun'un 96. maddesinin (a) bendi uyarınca takip yapıldığını, somut olayda murisin herhangi bir kasıt ve kusurundan bahsedilemeyeceğini, 5510 sayılı Kanun'un 96. maddesinin (b) bendi uyarınca takip yapılması gerektiğini belirterek 18/10/2016 tarihinde kararın bozulmasına karar vermiştir.

17. Mahkemece bozma kararı doğrultusunda hesap bilirkişisinden ek rapor alınmış, nihai olarak 16/1/2018 tarihinde rapor doğrultusunda asıl dava yönünden davanın kısmen kabulüne, itirazın iptali ile takibin devamına, icra inkâr tazminatı talebinin reddine, karşı dava yönünden ise davanın reddine karar verilmiştir. Yargıtay anılan kararın 20/3/2019 tarihinde düzeltilerek onanmasına karar vermiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Mevzuat

18. 506 sayılı mülga Kanun'un "Sağlık yardımlarının süresi" başlıklı 34. maddesi şöyledir:

"Hastalık hallerinde yapılacak sağlık yardımları sigortalının iyileşmesine kadar sürer.

Ancak, bu yardımlar sigortalının Kurumca tedavi altına alındığı tarihten başlayarak altı ayı geçemez.

Şu kadar ki, tedaviye devam edilirse malüllük halinin önlenebileceği veya önemli oranda azaltılabileceği, Kurum sağlık tesisleri sağlık kurulu raporları ile anlaşılırsa, bu süre (....) uzatılır.

Kurum sigortalının iyileşmesine yarayacak, yahut iş göremezliğini az çok gidermesi için gerekli görülecek protez araç ve gereçlerini, yukarıda yazılı sağlık yardımları süreleri ile bağlı olmaksızın sağlamak, onarmak ve tesbit edilen süre ve şartlarla yenilemekle yükümlüdür."

19. 506 sayılı mülga Kanun'un 29/7/2003 tarihli ve 4958 sayılı Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu ile yapılan değişiklikten önceki 53. maddesi şöyledir:

"a) Çalışma gücünün en az üçte ikisini yitirdiği tesbit edilen

b) Çalışma gücünün en az üçte ikisini yitirmiş durumda sayılmayanlardan 34. madde gereğince yapılan tedavi sonunda, Kurum sağlık tesisleri kurullarınca düzenlenecek raporlarda çalışabilir, durumda olmadığı belirtilen,

c) (Ek: 29/06/1978-2167/4 md.) İş kazası veya meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücünün en az % 60'ını kaybeden sigortalı malüllük sigortası bakımından malül sayılır.

Şu kadarki, sigortalı olarak ilk defa çalışmaya başladı tarihte malül sayılmayı gerektirecek derecede hastalık veya arızası bulunduğu, önceden veya sonradan, yeterli belgelerle tesbit edilen sigortalı bu hastalık veya arızası sebebiyle malüllük sigortası yardımlarından yararlanamaz.

Ancak, bu gibi sigortalılara malüllük sigortasından evvelce ödenmiş bulunan aylıklar geri alınmaz."

20. 506 sayılı mülga Kanun'un 4958 sayılı Kanun'un 33. maddesi ile yapılan değişiklikten sonraki 53. maddesi şöyledir:

"A) 1- a) Kurum hastanelerince düzenlenecek usulüne uygun sağlık kurulu raporları ve dayanağı tıbbi belgelerin incelenmesi sonucu çalışma gücünün en az 2/3'ünü yitirdiği,

b) 34 üncü madde gereğince yapılan tedavi sonunda Kurum sağlık tesisleri sağlık kurullarınca düzenlenecek usulüne uygun rapor ve dayanağı tıbbi belgelerin incelenmesi sonucu çalışma gücünün en az 2/3'ünü yitirdiği,

c) İş kazası ve meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücünün en az % 60'ını yitirdiği,

Kurumca tespit edilen sigortalı malûllük sigortası bakımından malûl sayılır.

2- Meslek hastalığı sonucu, meslekte kazanma gücü azalma oranının tespiti Kurumun meslek hastalıkları hastanelerince yapılır.

B) Bu Kanun kapsamında ilk defa çalışmaya başladıkları tarihte mevcut hastalık veya arızası bulunanlar bu hastalık veya arızasının malûl sayılmayı gerektirecek düzeyde olmadığını Kurum veya Kurum dışındaki hastanelerden işe girmeden önce alınmış, usulüne uygun sağlık raporu ve dayanağı tıbbi belgelerle kanıtlamakla yükümlüdürler. Sigortalı olarak ilk defa çalışmaya başladığı tarihte, malûl sayılmayı gerektirecek derecede hastalık ve arızalarının bulunduğu önceden veya sonradan tespit edilen sigortalılar bu hastalık veya

arızaları nedeni ile malûllük sigortası yardımlarından yararlanamazlar. Bu gibi sigortalılara malûllük sigortasından evvelce ödenmiş bulunan aylıklar geri alınır.

C) Bu maddenin uygulama hükümleri çıkarılacak yönetmeliklerle düzenlenir."

21. 506 sayılı mülga Kanun'un 109. maddesi şöyledir:

"Bu kanunun uygulanmasında:

A) Sigortalıların sürekli iş göremezlik, malûllük ve erken yaşlanma hallerinin

B) Hak sahibi kimselerin malullük durumlarının, tespitinde, kurum sağlık tesisleri sağlık kurullarınca verilecek raporlarda belirtilen hastalık ve arızalar esas tutulur. Raporları yeter görülmeyen ilgililer kurumca yeniden muayene ettirilebilirler. İlgililerin durumlarının tespitinde son muayene raporu esas tutulur. Yukarıda belirtilen raporlar üzerine, kurumca verilen karara ilgililer tarafından itiraz edilirse, durum Sosyal Sigorta Yüksek Sağlık Kurulunca karara bağlanır."

22. 5510 sayılı Kanun'un 4. maddesi şöyledir:

"Bu Kanunun kısa ve uzun vadeli sigorta kolları uygulaması bakımından;

a) Hizmet akdi ile bir veya birden fazla işveren tarafından çalıştırılanlar,

b) Köy ve mahalle muhtarları ile hizmet akdine bağlı olmaksızın kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlardan ise;

1) Ticarî kazanç veya serbest meslek kazancı nedeniyle gerçek veya basit usûlde gelir vergisi mükellefi olanlar,

2) Gelir vergisinden muaf olup, esnaf ve sanatkâr siciline kayıtlı olanlar,

3) Anonim şirketlerin yönetim kurulu üyesi olan ortakları, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin komandite ortakları, diğer şirket ve donatma iştiraklerinin ise tüm ortakları,

4) Tarımsal faaliyette bulunanlar,

c) Kamu idarelerinde;

1) Bu maddenin birinci fıkrasının (a) bendine tabi olmayanlardan, kadro ve pozisyonlarda sürekli olarak çalışıp ilgili kanunlarında (a) bendi kapsamına girenler gibi sigortalı olması öngörülmemiş olanlar,

2) Bu maddenin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentlerine tabi olmayanlardan, sözleşmeli olarak çalışıp ilgili kanunlarında (a) bendi kapsamına girenler gibi sigortalı olması öngörülmemiş olanlar ile 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 86 ncı maddesi uyarınca açıktan vekil atananlar, sigortalı sayılırlar."

23. 5510 sayılı Kanun'un 25. maddesi şöyledir:

"Sigortalının veya işverenin talebi üzerine Kurumca yetkilendirilen sağlık hizmeti sunucularının sağlık kurullarınca usûlüne uygun düzenlenecek raporlar ve dayanağı tıbbî belgelerin incelenmesi sonucu, 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentleri kapsamındaki sigortalılar için çalışma gücünün veya iş kazası veya meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücünün en az %60'ını, (c) bendi kapsamındaki sigortalılar için çalışma gücünün en az %60'ını veya vazifelerini yapamayacak şekilde meslekte kazanma gücünü kaybettiği Kurum Sağlık Kurulunca tespit edilen sigortalı, malûl sayılır..."

24. 5510 sayılı Kanun'un "Sağlık raporlarının usûl ve esaslarının belirlenmesi" başlıklı 95. maddesi şöyledir:

"Usûlüne uygun sağlık kurulu raporu ve dayanağı tıbbî belgeler ile gerekli diğer belgelerin incelenmesiyle; yurt dışında tedavi için yapılacak sevklere, vazife malullük derecesini, iş kazası veya meslek hastalığı sonucu tespit edilen meslekte kazanma gücünün kaybına veya meslekte kazanma gücünün kaybı derecelerine ilişkin usulüne uygun düzenlenmiş sağlık kurulu raporları ve diğer belgelere istinaden Kurumca verilen karara ilgililerin itirazı halinde, durum Sosyal Sigorta Yüksek Sağlık Kurulunca karara bağlanır."

25. 5510 sayılı Kanun'un 96. maddesi şöyledir:

"Kurumca işverenlere, sigortalılara, isteğe bağlı sigortalılara gelir veya aylık almakta olanlara ve bunların hak sahiplerine, genel sağlık sigortalılarına ve bunların bakmakla yükümlü olduğu kişilere, fazla veya yersiz olarak yapıldığı tespit edilen bu Kanun kapsamındaki her türlü ödemeler;

a) Kasıtlı veya kusurlu davranışlarından doğmuşsa, hatalı işlemin tespit tarihinden geriye doğru en fazla on yıllık sürede yapılan ödemeler, bu ödemelerin yapıldığı tarihlerden,

b) Kurumun hatalı işlemlerinden kaynaklanmışsa, hatalı işlemin tespit tarihinden geriye doğru en fazla beş yıllık sürede yapılan ödemeler toplamı, ilgiliye tebliğ edildiği tarihten itibaren yirmidört ay içinde yapılacak ödemelerde faizsiz, yirmidört aylık sürenin dolduğu tarihten sonra yapılacak ödemelerde ise bu süre sonundan,

itibaren hesaplanacak olan kanunî faizi ile birlikte, ilgililerin Kurumdan alacağı varsa bu alacaklarından mahsup edilir, alacakları yoksa genel hükümlere göre geri alınır.

...

Yersiz ödemelerin tespiti ile geri alınmasına ve bu maddenin uygulanmasına ilişkin usûl ve esaslar, Kurum tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir."

B. Anayasa Mahkemesi Kararı

26. Anayasa Mahkemesi 12/11/2020 tarihli ve E.2020/13, K.2020/68 sayılı kararda, maluliyet aylığı ile benzer nitelikte olan, 1/7/1976 tarihli ve 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun'un 12/7/2013 tarihli ve 6495 sayılı Kanun'un 73. maddesiyle değiştirilen 2. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan engelli aylığı bağlanmasına ilişkin bir kısım koşulu düzenleyen kuralı incelemiştir. Anılan kararın ilgili kısmı şöyledir:

"...

9. 2022 sayılı Kanun'un 2. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan kural, 2. maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamına giren engellilerden -her ne nam altında olursa olsun her türlü gelirler toplamı esas alınmak suretiyle- hane içinde kişi başına düşen ortalama aylık gelir tutarının 16 yaşından büyükler için belirlenmiş olan asgari ücretin aylık net tutarının 1/3'ünden fazla olanlar ile aynı tutardan fazla gelir sağlaması mümkün olan kimselerin muhtaç kabul edilemeyeceklerini ve kendilerine aylık bağlanamayacağını öngörmektedir.

...

22. Kuralın mülkiyet hakkı kapsamında incelenmesi gerekip gerekmediğinin tespiti bakımından öncelikle kendilerine aylık bağlananların kural gereğince aylıklarının kesilmesi nedeniyle haklı bir beklenti içine girmelerine neden olabilecek şartların bulunup bulunmadığı belirlenmelidir.

23. Kuralın yürürlüğe girmesinden önce herhangi bir nedenle kendilerine aylık bağlanmamış olup yürürlük tarihinden sonra aylık bağlanacaklar bakımından yeterli somutluğa sahip bir beklentiden bahsedilemeyeceği için haklı beklentiden söz etmek mümkün değildir. Buna karşılık aylık bağlanma koşullarını yeniden düzenleyen kuralın

yürürlüğe girmesinden önce ilgili maddenin o anki hâline göre kendilerine aylık bağlananların bu aylıklarının devam edeceği yönündeki beklentileri, kanun hükmüne dayanması ve yeterli somutluğa sahip olması nedeniyle haklı beklenti niteliğindedir. Dolayısıyla kural, yalnızca yürürlük tarihinden önce kendilerine aylık bağlanmış olanlar yönünden mülkiyet hakkına yönelik bir sınırlama öngörmektedir.

...

25. Mülkiyet hakkının düzenlendiği Anayasa'nın 35. maddesinde söz konusu hakkın kamu yararı amacıyla sınırlanabileceği hükme bağlanmıştır. Kuralın, aylık bağlanması için hane içinde kişi başına düşen ortalama aylık gelir tutarını esas alan muhtaçlık ölçütü öngörmek suretiyle yardıma ihtiyacı olan engellilerin belirlenerek bunlara nakdi yardım yapılmasını sağlama amacı taşıdığı anlaşılmaktadır. Bu itibarla kuralla getirilen sınırlama kamu yararı biçimindeki anayasal meşru bir amaca dayanmaktadır.

26. Kuralın öngördüğü sınırlamanın Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca ölçülü de olması gerekir. Ölçülülük ilkesi ise elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen sınırlamanın ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından sınırlamanın zorunlu olmasını diğer bir ifadeyle aynı amaca daha hafif bir sınırlama ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise hakka getirilen sınırlama ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir.

27. Kuralla aylık bağlanması için hane içindeki kişi başına düşen ortalama aylık gelir tutarının esas alınmasının nakdi yardıma ihtiyacı olan engellilerin tespit edilmesi amacına ulaşma bakımından elverişli olduğu açıktır.

28. Mali kaynakların sınırlı olduğu, prime dayalı olmayan sosyal güvenlik yardımlarının usul ve koşullarını belirleme konusunda kanun koyucunun geniş bir takdir yetkisinin bulunduğu gözetildiğine nakdi yardım yapılmasını öngören kuralda gelir seviyesini esas alan objektif bir ölçütün benimsenmesinin yardıma muhtaç olan engellilerin tespit edilmesi bakımından gerekli olmadığı söylenemez.

29. Orantılılık ilkesi gereği kişilerin mülkiyet hakkının sınırlandırılması hâlinde elde edilmek istenen kamu yararı ile bireyin hakları arasında adil bir dengenin kurulması gerekmektedir. Bu adil denge, kişilerin aşırı bir yüke katlandığının tespit edilmesi durumunda bozulmuş olacaktır. Sınırlamanın orantılılığı değerlendirilirken bir taraftan ulaşılmak istenen meşru amacın önemi, diğer taraftan da sınırlamanın niteliği ile kişilere yüklenen külfet dikkate alınacaktır ((emsal başvuru), B. No: 2016/12233, 11/3/2020, § 60; (emsal başvuru), B. No: 2014/13966, 15/2/2017, §§ 58, 60).

30. Anayasa'nın 35. maddesi herhangi bir sosyal güvenlik yardımının veya ödemesinin yapılıp yapılmaması ya da bu çerçevede hangi menfaatlerin sağlanacağı veyahut bu yardım ve ödemelerin miktarı ile ilgili olarak karar verilmesi konusunda bir koşul öngörmemektedir. Kişinin bir sosyal güvenlik yardımı kapsamına dâhil edilmesi bu sistemin değiştirilemeyeceği anlamına da gelmemektedir. Buna göre sağlanan yardım veya aylığın kapsamı gereğince ödeme koşullarının değiştirilebilmesi de anayasal ilke ve hükümlerle sınırlı olarak kanun koyucunun takdirindedir. Bu kapsamda ekonomik ve sosyal yapıdaki değişikliklere, sosyal yardıma ihtiyaç duyan kişi kategorileri hakkında gelişen görüşlere ve ayrıca bireysel durumların gelişimine bağlı olarak sosyal güvenlik yardımı mevzuatında değişikliklerin yapılabilmesi mümkündür.

31. Bu bağlamda malî kaynakların sınırlılığı, değişen ekonomik ve toplumsal ihtiyaçlar gözetilerek engelli kişilere aylık bağlanması için gerekli koşullarda değişiklik yapılmasının ve bu kapsamda hane içinde kişi başına düşen ortalama aylık gelir tutarının, 16 yaşından

büyükler için belirlenmiş olan asgari ücretin aylık net tutarının üçte birini aşmaması ölçütünün benimsenmesinin mülkiyet hakkının korunmasına yönelik adil dengeyi bozmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Kaldı ki kural engelli aylığı bağlanmış olan kişileri bu aylığı almaktan tümüyle yoksun bırakmamaktadır. Bu çerçevede engelli aylığı bağlanmış olanların tümünün değil sadece hane içinde kişi başına düşen ortalama aylık tutarı 16 yaşından büyükler için belirlenmiş olan asgari ücretin üçte birinden fazla olanlar yönünden aylık ödenmemesi öngörülmektedir. Başka bir ifadeyle kural uyarınca hiçbir geliri olmayan ve hane içinde kişi başına düşen ortalama aylık tutarı kuralda belirtilen miktardan az olan engellilerin aylıklarının kesilmesi söz konusu olmayacaktır. Bu itibarla kural kişilere aşırı külfet yüklememekte ve haklı beklentiyi ihlâl etmemektedir.

32. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 13., 35., 60. ve 61. maddelerine aykırı değildir. İtirazın reddi gerekir."

V. DEĞERLENDİRME

27. Anayasa Mahkemesinin 20/5/2026 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

28. Başvurucu; babasının çalışamayacak durumda olmasına rağmen mevzuatta yapılan değişiklik nedeniyle yeniden alınan rapora göre malul aylığının kesildiğini, 506 sayılı Kanun'un 53. maddesine göre çalışamaz durumda olma yeterli iken 6/8/2003 tarihinde 4958 sayılı Kanun ile çalışabilirlik durumunun en az 2/3 oranında çalışma gücü kaybı dikkate alınarak belirlenecek şekilde düzenleme yapıldığını, kanundaki değişiklik nedeniyle malul aylığının kesilmesinin hukuki güvenlik ilkesine aykırı olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca 1/1/2007 tarihinden itibaren aylığın kesilmesine karar verildiği hâlde 24/12/2007 tarihine kadar aylık ödemesi yapıldığını, sigortalı babasının bu ödemenin yapılmasında bir etkisinin olmadığını, idarenin kusurunun sigortalıya yükletildiğini, aylık olarak yapılan ödemelerin geçimine dahi yetmeyecek miktarda olması nedeniyle bu paradan geriye bir şey kalmadığını, babasına borç ve faiz çıkarıldığını, sigortalı babasının mirasçısı olarak bu paranın kendisinden tahsiline karar verildiğini belirterek mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

29. Bakanlık görüşünde; SGK Emeklilik Hizmetleri Genel Müdürlüğünden temin edilen görüş ve ilgili belgelerin başvurucunun şikâyetlerine ilişkin olarak yapılacak incelemede dikkate alınabileceği, başvurucunun temel hak ve hürriyetlerinin ihlal edilip edilmediği konusunda yapılacak incelemede Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri ile somut olayın kendine özgü koşullarının da dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

B. Değerlendirme

30. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

31. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun şikâyetinin özü, malul aylığının kesilmesine ve yapılmış olan ödemelerin iadesine yönelik olduğundan mülkiyet hakkı kapsamında inceleme yapılması gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

32. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir nedeni de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Mülkün Varlığı

33. Başvurucunun babasına 1/7/2002 tarihinden itibaren malullük aylığı bağlanmıştır. Dolayısıyla malullük aylığının başvurucu yönünden meşru beklenti teşkil ettiği açıktır. Öte yandan başvurucunun babasına ödenen 7.030,21 TL'nin iadesi istenmiştir. Malullük aylıkları ödenmek suretiyle murisin mevcut mal varlığı hâline geldiğinden bu aylıkların Anayasa'nın 35. maddesi bağlamında mülk teşkil ettiğinin kabulü gerekir.

b. Müdahalenin Varlığı ve Türü

34. Meşru beklenti oluşturduğu tespit edilen malullük aylığının kesilmesinin ve başvurucunun murisine ödenen aylıkların geri istenmesinin mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği, bu müdahalenin mülkiyetin kullanılmasının düzenlenmesi şeklindeki üçüncü kural çerçevesinde incelenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

c. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

35. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

36. Anayasa'nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür. Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca temel hak ve özgürlükler, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmaksızın Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun düşebilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ayrıca ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir ((emsal başvuru) [1. B.], B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 62).

i. Kanunilik

37. Mülkiyet hakkına yönelik müdahalelerde ilk incelenmesi gereken, kanuna dayalı olma ölçütüdür. Bu ölçütün sağlanmadığı tespit edildiğinde diğer ölçütler bakımından inceleme yapılmaksızın mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılacaktır. Müdahalenin kanuna dayalı olması, iç hukukta müdahaleye ilişkin yeterince ulaşılabilir, belirli ve öngörülebilir kuralların olmasını gerektirir ((emsal başvuru) [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44).

38. Başvurucunun murisine ödenen malullük aylığının kesilmesine ve 1/1/2007 ile 24/12/2007 tarihi arasında yapılan ödemelerin geri alınmasına karar verilmiştir. Kamu makamları, söz konusu işlemleri 5510 sayılı Kanun'un 96. ve 506 sayılı mülga Kanun'un 53. maddesine dayandırmıştır. Dolayısıyla başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağının olduğu anlaşılmıştır.

ii. Meşru amaç

39. Anayasa'nın 13. ve 35. maddeleri uyarınca mülkiyet hakkı ancak kamu yararı amacıyla sınırlandırılabilir. Kamu yararı kavramı, mülkiyet hakkının kamu yararının gerektirdiği durumlarda sınırlandırılmasına imkân vermekte ve bir sınırlandırma amacı olmasının yanı sıra mülkiyet hakkının kamu yararı amacı dışında sınırlanamayacağını öngörerek ve bu

anlamda bir sınırlama sınırı oluşturarak mülkiyet hakkını etkin şekilde korumaktadır. Kamu yararı kavramı, devlet organlarının takdir yetkisini beraberinde getiren bir kavram olup objektif bir tanıma elverişli olmayan bu ölçütün her somut olay temelinde ayrıca değerlendirilmesi gerekir (benzer yöndeki karar için bkz. (emsal başvuru) [2. B.], B. No: 2013/6151, 21/4/2016, §§ 53, 56; (emsal başvuru) [1. B.], B. No: 2013/1239, 20/3/2014, §§ 28, 29).

40. Başvurucunun babasının malullük aylığının kesilmesinin ve yersiz olarak ödenen tutarların iadesinin istenmesinin temelinde yatan amacın sosyal güvenlik sisteminin korunması ve devamlılığının sağlanması olduğundan müdahalenin meşru bir amacı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

iii. Ölçülülük

41. Son olarak kamu makamlarınca başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahaleyle gerçekleştirilmek istenen amaç ile bu amacı gerçekleştirmek için kullanılan araçlar arasında makul bir ölçülülük ilişkisinin olup olmadığı değerlendirilmelidir.

42. Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında dikkate alınacak ölçütlerden biri olan ölçülülük, hukuk devleti ilkesinden doğmaktadır. Hukuk devletinde hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması istisnai bir yetki olduğundan bu yetki, ancak durumun gerektirdiği ölçüde kullanılması koşuluyla haklı bir temele oturabilir. Bireylerin hak ve özgürlüklerinin somut koşulların gerektirdiğinden daha fazla sınırlandırılması kamu otoritelerine tanınan yetkinin aşılması anlamına geleceğinden hukuk devletiyle bağdaşmaz (AYM, E.2013/95, K.2014/176, 13/11/2014).

43. Ölçülülük ilkesi; elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016).

44. Ölçülülük ilkesi gereği kişilerin mülkiyet hakkının sınırlandırılması hâlinde elde edilmek istenen kamu yararı ile bireyin hakları arasında adil bir dengenin kurulması gerekmektedir. Bu adil denge, başvurucunun şahsi olarak aşırı bir yüke katlandığının tespit edilmesi durumunda bozulmuş olacaktır ((emsal başvuru) [2. B.], B. No: 2014/13966, 15/2/2017, § 58). Müdahalenin ölçülülüğünü değerlendirirken Anayasa Mahkemesi, bir taraftan ulaşılmak istenen meşru amacın önemini ve diğer taraftan müdahalenin niteliğini başvurucunun ve kamu otoritelerinin davranışlarını da gözönünde tutarak başvurucuya yüklenen külfeti dikkate alacaktır ((emsal başvuru), § 60).

45. Orantılılık ilkesi değerlendirilirken dikkate alınması gereken hususlardan biri de kamu makamlarının tutum ve davranışlarıdır. Bu bağlamda idarenin iyi yönetim ilkesine uygun hareket etme yükümlülüğü bulunmaktadır. İyi yönetim ilkesi, kamu yararı kapsamında bir husus söz konusu olduğunda kamu makamlarının uygun zamanda, uygun yöntemle ve her şeyden önce tutarlı olarak hareket etmelerini gerektirir. Bu bağlamda idarelerin kendi hatalarının sonuçlarını gidermeleri ve bireylere yüklememeleri gerekir ((emsal başvuru) [GK], B. No: 2015/6728, 1/2/2018, § 100; (emsal başvuru) [1. B.], B. No: 2013/711, 3/4/2014, § 68).

46. İdarenin hatalı işleminden kaynaklanan mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin ölçülü olup olmadığının tespitinde; idarenin hatalı işlemi karşısındaki tutumunun yanında, işlemin fark edilmesinde geçen süre, hatalı işlem nedeniyle ödenen paranın tahsil edilmesindeki

yöntem, alacağa kanuni faiz gibi yaptırımların öngörülüp öngörülmediği önem arz etmektedir ((emsal başvuru) [2. B.], B. No: 2013/8074, 9/3/2016, §§ 71-76).

(1) Maluliyet Aylığının Kesilmesinden Kaynaklanan Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

47. Başvurucunun murisine 8/5/2002 tarihinde devlet hastanesinde düzenlenen çalışamaz durumda olduğuna dair rapora dayanılarak 1/7/2002 tarihinden itibaren malullük aylığı bağlanmıştır. Murisin 16/12/2006 tarihinde yapılan kontrol muayenesinde ise çalışma gücünü 2/3 oranında kaybetmediği tespit edilerek malullük aylığının kesilmesine karar verilmiştir.

48. Başvurucu, murisine bağlanan malullük aylığının murisin ölüm tarihi olan 20/8/2010 tarihine kadar devam etmesi gerektiği hâlde yapılan kontrol muayenesi sonucunda kesilmesinden yakınmıştır.

49. Başvuruya konu olayda malullük aylığının kesilmesi suretiyle mülkiyet hakkına gerçekleştirilen müdahalenin ölçülü olup olmadığının değerlendirilmesi gerekmektedir.

50. Başvurucunun murisi hakkında düzenlenen ve malul aylığının bağlanmasına dayanak olan 8/5/2002 tarihli raporda, murisin çalışamaz durumda olduğu düzenlenmiştir. Anılan tarihte yürürlükte bulunan 506 sayılı Kanun'un kimlerin malul sayılacağının belirtildiği 53. maddesinin (b) fıkrasında çalışma gücünün en az 2/3'ünü yitirmiş durumda sayılmayanlardan 34. madde gereğince yapılan tedavi sonunda, kurum sağlık tesisleri kurullarınca düzenlenecek raporlarda çalışabilir durumda olmadığı belirtilen kişilerin malul sayılacağı belirtilmiştir. Bu hâliyle malul aylığının bağlandığı tarihte sigortalının malul sayılmak için gerekli olan şartları haiz olduğu açıkken sonradan 506 sayılı mülga Kanun'un aynı maddesinde 4958 sayılı Kanun'un 33. maddesi ile yapılan değişiklikten sonra en az 2/3 oranında çalışma gücü kaybı aranması ve murisin 2/3 oranında çalışma gücünü kaybetmediği gerekçesiyle maluliyet aylığının kesildiği anlaşılmaktadır.

51. Anayasa Mahkemesinin 12/11/2020 tarihli ve E.2020/13, K.2020/68 sayılı kararında; öncelikle Anayasa'nın 35. maddesinin herhangi bir sosyal güvenlik yardımının veya ödemesinin yapılıp yapılmaması ya da bu çerçevede hangi menfaatlerin sağlanacağı veyahut bu yardım ve ödemelerin miktarı ile ilgili olarak karar verilmesi konusunda bir koşul öngörmediği ifade edilmiştir. Kişinin bir sosyal güvenlik yardımı kapsamına dâhil edilmesinin bu sistemin değiştirilemeyeceği anlamına da gelmediğine vurgu yapılmıştır. Anılan kararda; sağlanan yardım veya aylığın kapsamı gereğince ödeme koşullarının değiştirilebilmesinin de anayasal ilke ve hükümlerle sınırlı olarak kanun koyucunun takdirinde olduğu belirtilmiştir. Bu kapsamda ekonomik ve sosyal yapıdaki değişikliklere, sosyal yardıma ihtiyaç duyan kişi kategorileri hakkında gelişen görüşlere ve ayrıca bireysel durumların gelişimine bağlı olarak sosyal güvenlik yardımı mevzuatında değişikliklerin yapılabilmesinin mümkün olduğu ifade edilmiştir (karar için bkz. § 26).

52. Bu bağlamda başvurucunun murisinin malul aylığının bağlandığı tarihte malul sayılmak için gerekli olan şartları haiz olmasına rağmen sonradan 506 sayılı mülga Kanun'un aynı maddesinde 4958 sayılı Kanun'un 33. maddesi ile yapılan değişiklikle çalışma gücünün en az 2/3 oranında yitirilmesinin aranması suretiyle yeni bir ölçüt getirilmesi kanun koyucunun takdirinde olup anılan mevzuatta değişiklik yapılabilmesi mümkündür. Dolayısıyla mevzuat değişikliği sonucunda benimsenen ölçütün mülkiyet hakkının korunmasına yönelik adil dengeyi bozmadığı, başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin başvurucuya aşırı bir külfet yüklemediği sonucuna ulaşılmıştır.

53. Açıklanan gerekçelerle maluliyet aylığının kesilmesi nedeniyle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi

gerekir.

(2) Yapılan Ödemelerin Geri İstenmesinden Kaynaklanan Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

54. Başvurucunun murisinin malul aylığının 1/1/2007 tarihinden itibaren kesilmesine karar verilmiş ve geriye dönük olarak 1/1/2007-24/12/2007 tarihleri arasında ödenen 7.030,21 TL'nin tek seferde iade edilmesi istenmiştir.

55. Başvurucu, murisin kusurlu bir davranışı olmadığı hâlde idarenin kendi kusurlu işlemi nedeniyle daha önce ödenen aylıkların faizi ile cebren tahsiline yönelik işlem başlatılmasından yakınmıştır.

56. Başvurucunun murisine yapılan ödemelerin geri istenmesi suretiyle mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin ölçülü olup olmadığının değerlendirilmesi gerekmektedir. Başvurucunun murisi 1930 doğumlu olup malullük aylığının bağlandığı tarihte yetmiş bir yaşında, aylığın kesildiği tarihte ise yetmiş altı yaşındadır.

57. Murisin malul aylığı 1/1/2007 tarihinden itibaren kesilmiş olmasına rağmen idarece 1/1/2007 ile 24/12/2007 tarihleri arasında malul aylığı ödenmeye devam edilmiş, hatalı ödeme yapıldığının fark edilmesi üzerine muristen ödenmiş olan toplam 7.030,21 TL malul aylığının iadesi talep edilmiştir. İdarenin hatalı işlemlerinden kaynaklanan müdahalelerin sonuçlarını gidermek kamu makamlarının yükümlülüğündedir. İdarenin hatalı işlemlerinden doğan yükün bütünüyle kişiler üzerinde bırakılması mülkiyet hakkına yapılan müdahaleyi ölçüsüz hâle getirmektedir.

58. Sonuç olarak başvurucunun murisine yersiz olarak fazladan ödendiği anlaşılan malul aylıklarının yasal faizi ile birlikte tek seferde tahsil edilmesinin, özellikle kamu makamlarının kusurunun ağırlığı da gözetildiğinde, başvurucuya şahsi olarak aşırı ve olağan dışı bir külfet yüklediği, bu sebeple söz konusu müdahaleyle kamunun yararı ile başvurucunun mülkiyet hakkının korunması arasında kurulması gereken adil dengenin başvurucu aleyhine bozulduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

59. Açıklanan gerekçelerle yapılan ödemelerin geri istenilmesi nedeniyle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

60. Başvurucu; yeniden yargılama yapılmasına karar verilmesi, bunun mümkün olmaması hâlinde 20.000 TL manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur.

61. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerinin yapması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. (emsal başvuru) [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; (emsal başvuru) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; (emsal başvuru) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

62. Öte yandan ihlalin niteliğine göre yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Maluliyet aylığının kesilmesinden kaynaklanan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Yapılan ödemelerin geri istenmesinden kaynaklanan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. 1. Maluliyet aylığının kesilmesi nedeniyle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

2. Yapılan ödemelerin geri istenmesi nedeniyle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin yapılan ödemelerin geri istenmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul Anadolu 17. İş Mahkemesine (E.2017/103, K.2018/37) GÖNDERİLMESİNE,

Ç. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

D. 364,60 TL harç ve 40.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 40.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/5/2026 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.